

Слободян Артем
Західноукраїнський національний університет
(науковий керівник: к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансових технологій
та банківського бізнесу ЗУНУ Чайковський Я.І.)

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ В УКРАЇНІ

Особливістю фінансової системи України є її банкоцентрична спрямованість. Банківські установи є основними фінансовими посередниками на фінансовому ринку та найбільш капіталізованим його сегментом, а банківські кредити виступають основним джерелом розширеного відтворення економіки. Тому важливість фінансової безпеки банківського сектору є беззаперечною і тісно корелює зі станом та безпекою всього фінансового сектору економіки України. Оцінка та контроль показників фінансової безпеки банківського сектору – це інструмент, що покликаний забезпечити узгодження інтересів державних регуляторів, банківських установ та їх клієнтів, своєчасну реакцію на фактори посилення чи послаблення фінансової безпеки, а також прийняття обґрунтованих фінансових рішень. Зазначене обумовлює актуальність теми дослідження [4].

Перш за все, слід відмітити, що фінансова безпека банківського сектору – це рівень фінансової стійкості банківських установ країни, що дає змогу забезпечити ефективність функціонування банківської системи країни та захист від зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих чинників незалежно від умов її функціонування [5].

Оцінка фінансової безпеки банківського сектору буде проведена на основі індикаторного методу, розробленого Міністерством економічного розвитку і торгівлі та затвердженого наказом від 29.10.2013 р. [5]. Інтегральний індекс фінансової безпеки банківського сектору визначається на основі семи індикаторів, які базуються на статистичних даних [4]:

1. Частка простроченої заборгованості за кредитами в загальному обсязі кредитів, наданих банками резидентам України
Частка простроченої заборгованості за кредитами в загальному обсязі кредитів, наданих банками резидентам України.

2. Співвідношення банківських кредитів та депозитів в іноземній валюті.

3. Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків.

4. Співвідношення довгострокових (понад 1 рік) кредитів та депозитів.

5. Рентабельність активів.

6. Співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань.

7. Частка активів п'яти найбільших банків у сукупних активах банківської системи.

Частка простроченої заборгованості за кредитами в загальному обсязі наданих кредитів у 2020 р. становить більше половини (52,9%), що спричинено економічною кризою в Україні. Значення індикатора за досліджувані роки перевищує критичний рівень та має тенденцію до зростання. У динаміці показники індикатора простроченої заборгованості збільшились більш, ніж на 30 % у 2020 р. порівняно з 2015 р.

Співвідношення банківських кредитів та депозитів в іноземній валюті мали тенденції до зменшення, що свідчить про покращення загального стану банківської безпеки. Оптимальне значення даного індикатора знаходиться в межах від 90% до 110%. У динаміці з 2015 р. по 2017 р. значення даного показника перевищувало 110% і свідчило про підвищення рівня загроз фінансовій безпеці банківського сектору. У 2018-2020 рр. співвідношення банківських кредитів та депозитів в іноземній валюті було оптимальним [4].

Відносне значення частки іноземного капіталу у загальній сумі статутних капіталів банків у 2020 р. становило 27,3 %, що означає задовільний стан індикатору. У динаміці з 2015 р. до 2017 р. значення показника зростало. У 2017 р. даний індикатор становив 56 %, що говорить про високий рівень залежності вітчизняної банківської системи від іноземного капіталу. Однак у 2018 р. частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків зменшилась майже удвічі до задовільного рівня 28,7 % і дана тенденція продовжується у 2020 році.

Оптимальне значення індикатор «співвідношення довгострокових (понад 1 рік) кредитів та депозитів» становить 1, критичне значення 3. За проведеними розрахунками значення даного показника протягом 2015–2020 рр. було вищим за критичне. Це вказує на загрозу дефіциту так званих «довгих ресурсів» для задоволення існуючих потреб суб'єктів економічних відносин у кредитах. Аналізуючи динаміку показника співвідношення довгострокових кредитів та депозитів слід відзначити, що тенденція до його зростання, яка намітилася починаючи з 2016 р., свідчить про посилення такої загрози.

Рентабельність активів є індикатором змішаного типу А, який до певного значення показника є стимулятором, а в разі подальшого збільшення перетворюється на дестимулятор фінансової безпеки банківського сектору. Оптимальним значенням показника рентабельності активів знаходиться в межах від 1,0 % до 1,5 %. Задовільними вважаються значення, з одного боку, 0,5 %, а з іншого – 2,0 %, незадовільними – 0,0 % та 2,5 %, небезпечними – 0,0 % та 3,0 %, критичними – (-1,0 %) та 3,5 %, відповідно [5].

Динаміка рентабельності активів банків за досліджувані 2015–2020 рр. є зміною. Значення даного індикатора 2015 році значно перевищували критичні параметри і було від'ємним, з 2016 р. показник був додатнім і намітилась

тенденція зростання його додатного значення [4]. Найближче до оптимального значення даний індикатор наблизився в 2017 р. і становив 1,54 %, але далі він перебував в межах 3,11-5,23%, що свідчить про критичний стан досліджуваного індикатора. Зазначимо, що збереження такого стрімкого зростання даного показника у наступних періодах матиме негативні наслідки для безпеки банківської системи України.

На підставі проведених розрахунків встановлено, що єдиним досліджуваним індикатором, значення якого упродовж усього досліджуваного періоду відповідали оптимальному рівню (від 0,85 до 1,0) є показник співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань.

Негативною тенденцією є систематичне збільшення питомої ваги активів п'яти найбільших банків у сукупних банківських активів України. При цьому, починаючи з 2016 р. значення даного індикатора перевищують критичний рівень (60%) і продовжують тенденцію до зростання. Таким чином, протягом досліджуваного періоду рівень фінансової безпеки банківського сектору України характеризується як незадовільний [4].

Забезпечити фінансово-економічну безпеку комерційних банків України можливо за рахунок досягнення фінансової стійкості й фінансової незалежності банків; підвищення ефективності використання капіталу; узгоджених дій уряду, НБУ та керівництва банків щодо реформування фінансової системи країни загалом [6, с. 12].

Використані джерела:

4. Демченко ОП. Оцінка безпеки банківського сектору України. *Економіка та суспільство*. 2021. Випуск № 27. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/461/443>.
5. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України 29.10.2013 № 1277. URL: <http://consultant.parus.ua/?doc=08U1H409F0>.
6. Балацький С. О., Мурка В. Г. Проблемні аспекти фінансово-економічної безпеки комерційних банків. *Вісник Сумського державного університету*. 2019. № 1. С. 7-13. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/76847/1/Balatskyi_Problemni_aspekty_7-13.pdf.